

Mara Kalderon-Petrović

Beograd

SEĆANJA

Naš otac, Jakov – Buhor Kalderon, napustio je Bitolj još kao mladić i sa roditeljima i braćom, nastanio se u Skoplju. Kako je bio najstarije dete, i imao zanat, radio je od malih nogu sa ocem, a docnije sa braćom. Bio je terzija. Terzijski zanat se u ono vreme mnogo cenio, a majstori su bili retki, jer je posao bio težak. Otac je bio pravi umetnik svog zanata. Sećam se da su se u našoj kući čuvali njegovi radovi kao relikvije, jer su bili takvi da se nije moglo verovati da su rađeni rukom. Čuvalo se njegovo venčano odelo, izvezeno srmom i srebrom, od debelog svilenog brokata plave boje. I maminu venčanu opremu je takođe tata uradio. Jedanput ili dva puta godišnje mi deca bismo izmolili da nam se odežde iznesu da bismo im se divili. Nikada nisam znala šta pre da gledam: materijal koji je i posle toliko godina bio lep i sjajan, ili da se divim strpljivom i pedantnom radu, sve bod do boda, nijedan pogrešan, nijedan izvan reda. Tatino odelo se sastojalo od anterije, svilene košulje i pantalona, a mamina oprema od svilene košulje, prsluka od somota izvezenog srmom, dugačke suknje od tankog somota, a preko svega je nosila tričetvrt kaput od debelog somota crvene boje, postavljen krznom, koje je virilo svuda po ivicama. Za glavu je imala *tukado*: kapicu sa dukatima ređanim ukrug. Na temenu je bilo nekoliko redova krupnih, a sa strane sve sitniji i sitniji. Ispod kape bila je šamija, tanka svilena, obrubljena divnom čipkom heklanom najtanjim koncem koji se može zamisliti.

S vremenom je terzijski zanat odumro, mašine su počele da zamenjuju ručni rad i naš se otac preorijentisao na krojački zanat. Posao se lepo razvio. Otvorio je radnju sa gotovim odelima i imao je puno radnika. Radnja je bila pored samog Bit-pazara.

Utornikom je bio pazarni dan i velika gužva u radnji tako da nije mogao da se vrati kući na ručak. Kako sam bila najmlađe dete, ja sam im nosila ručak i moram priznati da sam to radila sa velikim zadovoljstvom. U najživlji dan u nedelji trebalo je proći kroz celu čaršiju, punu velikih i malih radnji, ponekad samo čepenaka. Sva roba je bila izneta pred radnje i prodavala se na ulici.

Svuda je bilo puno sveta i žamora, i dok bih razgledala svaki izlog, svaki čepenak, stizala sam sa zakašnjenjem i uvek dobijala grdnju zbog toga.

Majka Vida, rođena Sadikarić, takođe je bila rodom iz Bitolja. Bila je heroj-žena sa puno dece, i uvek je sve stizala. Nas je bilo osmoro dece, jedno drugom do uвета. Nikada je nisam videla da se odmara. Mi legnemo – ona ostane da radi, kada ujutro ustanemo, doručak – već bio spreman i kuhinja uređena. Uvek je sve sama radila, a njene ruke nikada nisu bile besposlene. Dok je sedela, uvek je

štrikala, tada su se nosile pletene čarape i stalno je nekome nešto plela, ili heklala ili šila. Gostiju je uvek bilo u kući i za stolom nikada nije bilo manje od 12 – 13 osoba. Ja se i sada divim kako je sve mogla da postigne.

U našoj kući je bilo kao u košnici. Puno dece, đaka. Svi smo išli u školu i stalno smo od mame tražili knjigu, svesku, olovku. Mama nam je uvek govorila da se ona ne zove "mama–knjiga" ili "mama–olovka", nego mama–Vida. Nikada je nisam videla nervoznu ili umornu, a strpljenja i razumevanja je imala za sve nas. Pored toliko dece, normalno je bilo da se u kući okuplja veliko društvo; svako od nas je dovodilo po nekoga, a subotom, uz sve naše drugove i drugarice, bilo je veselja i radosti. Nikada nisam primetila da je njoj to smetalo.

U kući se živelo lepim patrijarhalnim životom, i tačno se znalo gde je čije mesto. Nikada se naš otac nije mešao u mamine poslove, a kada bismo mi deca pokušali da mu se žalimo, uvek je govorio da će biti onako kako mama reši. Nama se mnogo ponosio, ali je od nas tražio da budemo disciplinovani. Kada se vraćao s posla, tražio je da svi budemo na okupu – umiveni, sa čistim keceljama i svako na svom mestu za stolom. Pre svakog ručka ili večere obavezno se čitala molitva, svaki put je to činilo drugo dete.

Dva puta godišnje vodio nas je po radnjama i oblačio od glave do pete. Svako je mogao da bira šta hoće, po svome ukusu.

Stanovali smo u Jevrejskoj mali, pored *kala*, opštine i škole, tako da nam nije bilo teško da budemo aktivni u zajednici.

Od prvog do trećeg razreda osnovne škole bila sam u školi "Branko Radičević", a veronauku smo učili u Jevrejskoj opštini, mada smo još kao predškolska deca išli kod *geveret* Regine, koja nas je učila hebrejski, da igramo i pevamo. U školi, kod učitelja Josifa Bahara, učili smo da čitamo i pišemo hebrejski. Mnogo se trudio da nam utuči u glave sva pravila hebrejskog jezika. U četvrtom razredu adaptirali su u samoj opštini školu i svi smo se sa raznih mesta tu sakupili. Mi iz Jevrejske male odjednom smo se osetili kao deca drugog reda – jer su došljaci uglavnom bili iz privatnih škola, gde se više učio francuski, i uopšte su bili samouvereni, jer su bili deca bogatih roditelja. Ni danas ne znam da li je to bilo pametno. Odvojili su nas od školskih drugova Makedonaca i Srba – prosto sam osećala da živim u jednoj zatvorenoj zajednici.

U gimnaziji smo se opet svi pomešali, a naš život smo nastavili u klubu. Kako smo živeli u srcu Jevrejske male, sestre i braća su bili vrlo aktivni u radu jevrejske zajednice. Ja sam bila najmlađa i uvek sam zavidela starijima. Sećam se, po pričanju, da je naša najstarija sestra za vreme Prvog svetskog rata bila dobrovoljna bolničarka, koju su poslali u bolnicu preko Jevrejske opštine. Sakupljali su se i dobrovoljni prilozi za ranjenike, tako da su i Jevreji bili uključeni u humanitarne akcije. Sakupljani su i prilozi za Keren Kajamet; dobili smo kasice i utrkivali se ko će više da sakupi. Kulturni život je bio živ. Jedne godine su pripremali dramu o Drajfusu. Moj najstariji brat je igrao advokata koji optužuje Drajfusa. Dok je on spremao ulogu, svi u kući učili smo sa njim. Predstava je održana u pozorištu.

Dva do tri puta godišnje davale su se priredbe sa programom koji se danima spremao u klubu, a svake godine je bio i maskenbal. Pripreme za bal su u našoj kući uvek bile uzbudljive, jer su sva starija deca išla na bal i spremala maske, svake godine sve originalnije. Jedne godine mlađi brat nije stigao da pripremi masku pa se sav utučen žalio majci. Majka mu je tada obećala specijalan kostim –

Bitoljski Jevreji, iz arhive Jevrejskog istorijskog muzeja u Beogradu

i iz škrinje izvadila tatino i svoje venčano odelo. Naterala je i sestru da se obuče, kao par bratu, ubeđujući ih da će sigurno dobiti prvu nagradu. Prvu nagradu su zaista i dobili.

Najinteresantnije je bilo uoči nekog praznika. Svaki praznik se drukčije proslavljao i spremao. Ja sam najviše volela Purim – spremali su se specijalni kolači i pokloni za svu decu, a posebno za unuke. Sve se to nosilo na specijalnim poslužavnicima (tzv. *platikus*), na kojima su bili kolači i pokloni. Na sam dan Purima uvek je bio vašar oko sinagoge: igralo se i pevalo, sviralo, a deca su kupovala igračke i medene kolače. Školska deca su za taj dan pripremala priredbu – govorilo se o kraljici Ester i Mordehaju. Posle Purima dolazio je Pesah. Na dve-tri nedelje pre praznika, otac nas je terao da vežbamo *Hagadu*. Kao najmlada, ja sam, dok se čitalo i pevalo, na leđima držala salvet u kome je bio uvijen *boju* – specijalni hleb bez kvasca. Uvek bih zaspala, ali niko nije mogao da me odvoji od tog tereta, jer su nam pričali da će onaj ko ga nosi prvi stići u Palestinu.

Za taj praznik se uvek okupljala cela porodica, i to dve noći uzastopce – svi su pevali, a mladi su svirali i igrali. Pevale su se specijalne pesme za tu priliku do duboko u noć, a omladina bi ostajala do zore. Kod nas se obično okupljao sav komšiluk, jer smo imali stan sa velikim predsobljem i majku i oca koji su uživali da gledaju kako se mladi zabavljaju.

Nezaboravne su bile priredbe za Roš-ašana. Danima se mesilo i kuvalo, jer bi posle službe u *kalu* cela porodica dolazila da roditeljima čestita novu godinu.

Dok je trajala služba, mi smo se okupljali oko *kala* – dečaci su imali privilegiju, jer su imali odvojene prostorije i mogli su da prate službu, a mi devojčice smo se igrale napolju. Tako je bilo i za Kipur. Roditelji su po ceo dan bili u *kalu*, a mi smo se u dvorištu igrali orasima, loptom ili smo skakali preko konopca, bez nadzora. Predveče, posle *šofara*, išli smo svi pored obale Vardara da se otresemo svih grehova. Za mene je to bio poseban događaj, jer se čekalo do pojave prve zvezde.

Praznovanje Hanuke je bilo nešto posebno. Obavezno smo spremali program paljenja svećica, a kod kuće, osam noći uzastopce palili smo *hanukija* i pevali prigodne pesme. Otac nam je dugo u noć čitao i tumačio značaj tog praznika.

Sećam se jedne godine kako smo bučno i veselo praznovali praznik Sukot – praznik koliba. Taj praznik je sam po sebi vrlo interesantan baš zbog *suka* – kolibe od pruća koja se svake godine pravila u dvorištu. Svi smo u tome učestvovali. Posebno je bilo interesantno kićenje kolibe. *Suka* se kitila prvo zelenilom spolja, pa cvećem, a iznutra se ulepšavala najlepšim ručnim radovima. Zidovi su bili obloženi tepisima. Tu smo osam dana i večeravali i ručavali, a deca su smela i preko dana da se tu igraju. Svako domaćinstvo se utrkivalo čija će koliba biti najlepša. Te godine je naš tata bio *hatan* – domaćin slavlja u *kalu*. Iz *kala*, posle službe, bili su svi pozvani kod nas u kuću na posluženje i veselje. Sećam se, mamu i tatu su okitili cvećem i tada se igralo i pevalo do neko doba noći.

Otac i majka su nam bili dosta pobožni, mada ne ortodoksni. Subote su se praznovale po svim našim običajima i ritualu. Još četvrtkom bi počelo spremanje za subotu. Morali smo ceo stan da očistimo i sredimo. Pasulj i jaja smo već četvrtkom kovali, a petkom se mesilo i kuvalo za dva dana. Pasulj je bio za petak uveče, kao i ribe, a bez *pastiliku* i jaja nije se moglo ni zamisliti praznovanje Erev šabata. Posle večere bilo je raznih kolača, pečenih oraha, badema i semenki. Svi smo se utrkiivali ko će više semenki, i brže, da očisti i pojede. Kada se tata vraćao iz *kala*, svi smo morali biti oko stola svečano obučeni. Sto je uvek bio svečano opremljen, a nasred stola, na poslužavniku je bio domaći hleb, pokriven specijalnom vezenom pokrivkom. Zatim se čitao *kiduš*.

Subotom se kod nas nije smelo ništa raditi. Tata nije išao na posao, čak nismo ni vatru palili. Obično nam je dolazio neko od radnika iz radnje da nam je upali, a mama bi ga uvek zadržala na doručku. Svakom radniku je spremala po jedan paket sa raznim đakonijama i obaveznim *pitikus* – lepinjama. Mi mladi smo se sakupljali subotom i zabavljali se, a uveče je tata čitao i objašnjavao *Bibliju*.

Sve je to bilo tako lepo i veselo dok smo bili mali i na okupu. Porasli smo i jedno po jedno odlazili od kuće. Sestre su se udale, a stariji brat oženio. U kući nas je bilo manje, ali kada bismo se sakupili za vreme praznika, bilo nas je puno.

Prva sestra se udala posle dugog čekanja, jer joj je verenik bio vojnik u Prvom svetskom ratu i dugo se nije vraćao. Kada je došao priređena je velika svadba i pravo veselje. Udala se i druga sestra, i treća, odjednom, porodica se proširila. Nije bilo godine da nismo imali po neko slavlje: svadbu ili rođenje.

I mi, mlađa deca aktivirali smo se u klubu. Sakupljali smo se svake nedelje i mnogo smo diskutovali. Naša generacija je bila drugačija i aktivnija od prethodnih. Imali smo i Makabi klub, a vežbali smo za vreme leta u školskom dvorištu, a zimi u nekoj učionici. Sećam se našeg *havera* Adolfa Baruha, koji je vežbao stariju grupu, i Leona Adižesa, koji se starao o mlađoj. Išli smo skoro svake nedelje na izlete, gde smo se najbolje i najviše zbližili.

Svakog leta se išlo na *hahšaru*, ali nama roditelji nisu dozvoljavali. Nisu mogli ni da zamisle da se maknemo negde van Skoplja bez njihovog nadzora. Nikada im to nisam oprostila, ali to je bila cena našeg patrijarhalnog života.

Imali smo i hor koji je spremao naš čika Pera Ilić, divan čovek. Mnogo se trudio da nas nauči da lepo pevamo. Kada bismo se spremali za neki koncert, bio je neumoran, nije ga mrzelo da radi sa nama do duboko u noć. Vežbali smo obično dva puta nedeljno, a pevali smo u *kalu* za vreme velikih praznika i na venčanjima. Naučili smo puno crkvenih pesama, koje i dan-danas pevušim. Mislim da i sada znam sve Mokranjčeve rukoveti.

Bilo je i lepih serenada u vreme moje prve ljubavi. Skoro svake noći se sviralo ili pevalo ispod mog prozora. Plašila sam se da se tata ili mama ne probude, pa sam brzo ustajala i davala znak paljenjem svetla da je dosta muzike. Sutradan su se tata i mama pravili da ništa nisu čuli, ili bi me zadirkivali, ali se nikada nisu zbog toga ljutili. Govorili su da svaka mladost ima svoj način života.

Sećam se našeg drvenog mostića koji je vezivao jednu obalu Vardara sa drugom. Bio je mali, uzan, kao iz bajke. Zvali smo ga drveni, ili jevrejski most. Ostao mi je u najlepšoj uspomeni. Ne znam kada je bio zanosniji, zimi ili leti. Leti smo se svi sakupljali nasred mosta i pevali, Vardar je ispod nas veselo žuborio, a mi veseli i sretni jer smo bili mladi. U parku Idadija, sastajalištu naše mladosti, bili smo svakog dana. I danas, kada sam u Skoplju, posećujem park i tražim drvo gde smo urezali perorezom srce i naša imena.

Kada sam završila malu maturu, upisala sam Trgovačku akademiju. Društvo se nekako rasturilo, ali je zato postojao klub, koji nas je čvrsto držao na okupu. Išla sam i dalje u hor i Makabi, jer sam to volela.

Godine 1931–32. nastupa ona strašna finansijska kriza. Tatini poslovi su stali, a verovatno mu se i kapital umanjio posle udaje tri kćeri, jer se kod Jevreja u to doba nijedna devojka nije mogla udati bez miraza. Uvek sam se bunila protiv toga, kao da su kupovali konje, ali takav je bio običaj. Tata, braća, mama i jedna sestra preselili su se u Beograd i tu su otvorili radnju. Nas dve najmlađe sestre ostale smo u Skoplju kod starijih sestara do završetka školske godine.

Težak je bio rastanak sa mojim Skopljem, sa drugaricama sa kojima sam odrasla, išla u zabavište, u školu, bila zajedno u kući i na ulici. Ne znam koje pre da se setim, sve su mi bile prirasle srcu, da li tri Lore, ili Rašele, Mimike, Rebeke, Leje, Sare, Solči...

U Beogradu su tata i braća u Ulici kralja Aleksandra prodavali nove i stare stvari. Novu konfekciju smo sami šili, a stare stvari su kupovane. Tih godina su u Beogradu počeli da asfaltiraju ulice i da zidaju velika državna zdanja. Grad je bio pun radnika tako da je tatin posao lepo napredovao. Stanovali smo odmah do radnje. Svi u kući smo morali da radimo: šili smo, krpili i uporedo učili. U početku je sestra i meni bilo strašno. Smetalo nam je što smo stanovali u malom stanu, a još smo morali i da odvojimo jedan kutak za šivenje. Život nam se iz osnova promenio. Stanovali smo u dvorcu gde je bilo puno stanara, i to mahom Bitoljčana, koji su takođe došli u Beograd truhom za kruhom. Svi su imali puno dece i puno problema.

Naša majka je ovde bila prema svima dobra. Večito je negde jurila i pomagala tim porodicama. Sećam se kako su u pola noći dolazili po nju da im

pomogne oko dece, ili kada bi neko bio bolestan. Postala je opšta baba Vida, a mi smo je zvali socijalna baba Vida. Nikome nije nikada nešto odbila. Znala je da dežura pored nekog deteta cele noći i da sutradan produži svoj normalni posao. Platila je i ona danak prelaska iz Skoplja u Beograd. Sestra Sara, koja je prva došla sa mamom i tatom, razbolela se. Dobila je galopirajuću tuberkulozu, koja je tada bila neizlečiva, i umrla u roku od šest meseci, u osamnaestoj godini. Za sve nas je ta smrt bila strašna, a mama nikada nije prežalila Saru. Čini mi se da je od tada postala još humanija i da je još bolje razumevala sve te Bitoljčane, koje je prihvatala kao najrođenije. Dolazili su iz Bitolja bez igde ičega, a retko je ko imao manje od dvoje, a bilo ih je koji su imali i po sedmoro—osmoro dece. Deca su bila slatka, a kod nas je bilo kao u obdaništu. S vremenom su se svi snašli, bili vredni i poštteni, ali im je taj period prilagođavanja bio veoma težak.

Srećom da smo nas dve sestre bile bliske, pa nam je i prilagođavanje bilo lakše, jer smo mogle da se pomažemo. Produžile smo školovanje, našle smo novo društvo i život je nekako počeo iznova. Bile smo toliko slične da su nas često zamenjivali.

Tata je bio već star i često je poboljevao. Nije više mogao da radi kao pre. Sve više je čitao i odlazio u *kal*. U Beogradu je *kal* bio dosta daleko od nas, pa je počeo da sakuplja Jevreje iz našeg kraja i održava službu po raznim kućama. Tata se zauzeo kod Jevrejske opštine da im se otvori neki mali *kal* u Ulici kralja Aleksandra, a on se obavezao da dobrovoljno održava službu. Opština im je izišla u susret, iznajmili su jedan stan i nabavili svu opremu za bogoslužjenje. Tako su se svi okupili za vreme praznika, i od tada smo počeli zajednički da slavimo sve praznike, i čini mi se da je to Bitoljčanima mnogo godilo, jer su bili znatno pobožniji od nas Skopljanaca. Bili su primitivni, ali dobri i iskreni ljudi. Iako bolestan, naš otac svoju dužnost *hahama* nije zapostavio do poslednjeg časa. Mučila ga je astma i jednog tmurnog, maglovitog januarskog dana 1939. umro je. S njegovim nestankom naš život se mnogo promenio. Na dan tatine sahrane sve radnje u Ulici kralja Aleksandra su bile zatvorene. Svi su došli na groblje da mu odaju poslednju počast. Po običaju, sedeli smo sedam dana na crnoj prostirci na podu, a prijatelji i komšije su svakog dana donosili hranu, jer ožalošćeni ne treba da kuvaju. Utrkivali su se ko će da nam donese doručak, ručak, večeru, a kuća nam je za tih sedam dana uvek bila puna.

Nas dve sestre smo završile Trgovačku akademiju i počele da radimo. Tada nam je već bilo lakše. Mama nije više morala da šije. Mlađem bratu smo pomogle da počne sam da radi i on je otvorio radnju. Nekako smo sredili život.

Sestra se udala, ja takođe, ali za Srbina. Za porodicu, a naročito za mamu, to je bilo strašno. Ona, koja je bila toliko pobožna, nikako nije mogla da se pomiri što se udajem za hrišćanina. Nije ništa imala protiv mog izabranika, čak ga je volela kao čoveka, ali nije bio Jevrein. Ja sam prošla pakao jer sam svoje mnogo volela i veoma sam bila vezana za majku, kao najmlađe dete. Ipak je majčinsko srce popustilo i ona je prešla preko svega. Govorila mi je da sam ja njeno dete, pa ma šta da se desi. Počela je da dolazi kod mene i ja sam tada bila vrlo srećna.

U Skoplju su ostale tri sestre i odlazila sam kod njih i po nekoliko puta godišnje. Nalazila sam se sa mojim starim društvom, i uvek kada bih se rastajala, kao da se od mene nešto kidalo.

Svi smo osećali da se nešto sprema i stalno smo se dogovarali da se još jednom cela porodica sastane. Sastali smo se krajem 1940. Bili smo svega tri dana

zajedno, nas dvadeset i petoro najbližih, sa mamom na čelu. Bili smo veseli što smo uspeli da se svi okupimo, ali i brižni jer nismo znali da li ćemo ikad više biti zajedno. Došla je 1941, i mi se više nikada nismo sastali, a neke nikada više nisam ni videla.

Moj muž je krajem 1940. zatražio premeštaj iz Beograda i mi smo otišli u Kosovsku Mitrovicu. Moje više nisam videla, patila sam, ali se tu ništa nije moglo. U Mitrovici je bilo dosta Jevreja. Čak sam imala i dosta poznanika, ali se nisam nikome javila, niti sam se igde prijavila. Bila je tu i jedna moja školska drugarica, koja se iznenadila kada me je videla, ali se nikada nismo približile; kada bismo se srele na ulici, očima smo razgovarale.

Porodicu moje drugarice su odveli 1942. godine. Taj dan neću nikada zaboraviti. Slučajno sam bila u varoši kada su ih pokupili i sproveli u logor. Osećala sam se očajno. Činilo mi se da je moje mesto pored njih, kao da sam sve svoje izdala. Da nije bilo moga muža pored mene – možda bih im se pridružila.

Sa svojim sam održavala vezu preko prijatelja, koji su često putovali u Skoplje, ali za mene je to bilo nedovoljno, i kada sam dobijala njihova pisma, bila sam najsrećnija na svetu, mada sam se sve više brinula. Osećala sam da se nešto sprema, to su i oni osećali, ali su odbijali da poveruju da bi neko mogao nešto nažao da im učini. Prijatelj koji nam je prenosio pisma govorio je da bi bilo dobro da se bar neko dete prebaci kod nas, ili na neko drugo sigurno mesto. Ja sam tražila da mi pošalju neko dete, ali oni nisu hteli da se odvajaju. Govorili su da će samo muškarci biti odvedeni na radove, a da se majkama sa decom neće ništa dogoditi. Preporučivali su mi da se čuvam, verovali su da sam ja u opasnosti. Uspeli su da mi pošalju svu opremu za bebu koju sam očekivala – ogroman sanduk stvari. Koliko sam se obradovala, toliko mi je bilo i teško, jer sam znala da niko od njih ne može da dođe da vidi to moje dete. Stigla sam da im javim da sam dobila zdravu i lepu devojčicu, oni su mi čestitali – i više nikada od njih ni reči. Patila sam i sumnjala, jer je prijatelj koji nam je prenosio pisma izbegavao da nas vidi. Jednog dana, dok sam šetala bebu, komšinica mi je ispričala kako je slučajno bila na železničkoj stanici i prisustvovala strašnoj sceni. Velik transport Jevreja je prošao kroz Mitrovicu. Bili su zatvoreni u stočne vagone i kroz rešetke su pružali ruke i molili za vodu. Crveni krst je na brzinu pripremio ponude, hleb i vodu, ali sprovednici nisu dozvolili ni da se primaknu vagonima. Odmah mi je bilo jasno da su to Jevreji iz Makedonije. Ne znam kako sam se vratila kući, nisam mogla ni plakati, samo sam unezvereno ponavljala da su oni obećavali da će decu ostaviti. To je bilo u martu 1943, kada smo Nemcima gledali leđa, kada se nazirao kraj rata i naslućivala kapitulacija. Mislila sam da ni ja više ne mogu da živim. Održalo me je dete koje se oglašavalo plačem.

Danas imam decu i unuke, muža koji me je za sve ovo vreme podržavao. Da nemam sve njih, ne znam da li bih izdržala toliki gubitak – tolike ljubavi, i da li bi bilo svrhe i dalje živeti.

1985.